

Valsts budžets un budžeta bilance

Avots: <http://nra.lv/latvija/130552-2015-gada-valsts-budzets-sodien-aizcelo-uz-saeimu.htm>

Līdzīgi kā cilvēki un uzņēmumi, arī valsts cenšas saplānot savus tēriņus. **Valsts budžets** ir finanšu plāns gadam, kurā noteikti valsts **budžeta ieņēmumi** un **izdevumi**. Šo plānu Latvijas valdība parasti izstrādā nākamajam gadam, un tas tiek ieskicēts arī turpmākajiem diviem gadiem. Šāds plāns ļauj valdībai novērtēt, cik naudas tās rīcībā būs turpmākajos gados un cik daudz tā varēs atļauties tērēt, tādējādi esot puslīdz drošai, ka nebūs dažādu nepatīkamu pārsteigumu, piemēram, nebūs situācijas, kad visa nauda gada vidū jau iztērēta un gada atlikušajos mēnešos nav līdzekļu, no kuriem maksāt pensijas vai citus maksājumus.

Kad gads pagājis, finansisti apkopo informāciju par ieņēmumiem un izdevumiem un veic aprēķinus, lai noteiktu, kā plāns izpildīts. Finansisti aprēķina budžeta faktiskos ieņēmumus un izdevumus, kas rāda, cik saņemts un iztērēts (salīdzinājumā ar budžetā plānotajiem ieņēmumiem un izdevumiem).

Papildus ieņēmumiem un izdevumiem uzņēmumos grāmatveži (valsts gadījumā – finansisti Valsts kasē) saskaņā ar rīcībā esošo informāciju aprēķina arī citus rādītājus, kas sniedz informāciju, kā uzņēmums vai valsts saimniekojuši. Valsts saimniekošanu ļoti labi raksturo **valsts budžeta bilance**. Valsts budžeta bilanci aprēķina, no ieņēmumiem atņemot izdevumus:

$$\begin{array}{ccccc} \text{Budžeta bilance} & = & \text{Ieņēmumi} & - & \text{Izdevumi} \\ (BB) & & (R) & & (E) \end{array}$$

Avots: <http://www.mlpp.org/gov-snyder-signs-main-street-fairness-act>.

Ja budžeta ieņēmumi pārsniedz izdevumus, budžeta bilance būs pozitīva. Šādos gadījumos pieņemts teikt, ka valsts budžetā ir **proficīts (pārpalikums)** – pēc visu izdevumu samaksas nauda paliek pāri.

Savukārt, ja izdevumi pārsniedz ieņēmumus, budžeta bilance būs negatīva un mēdz teikt, ka valsts budžetā ir **deficīts (iztrūkums)**, jo

valsts makā līdzekļu visu izdevumu samaksai
pietrūks.

Budžeta bilance (BB)		
Pozitīva (BB > 0)	Negatīva (BB < 0)	Nulle (BB = 0)
Budžets ir ar pārpalikumu	Budžets ir ar deficītu (iztrūkumu)	Sabalansēts budžets
Ieņēmumi > Izdevumi (R > E)	Ieņēmumi < Izdevumi (R < E)	Ieņēmumi = Izdevumi (R = E)

1. tabula. Budžeta bilances kopsavilkums

Lai labāk izprastu terminus, tālāk attēlota tabula par iedomātas valsts Aizspogulijas finanšu stāvokli. Kā redzams tabulā, 2013. gadā Aizspogulijas valsts budžetā iekasēts 54 milj. dālderu, savukārt iztērēts 50 milj. dālderu. Tātad Aizspogulijas valsts budžeta bilance 2013. gadā bija $54 - 50 = 4$ milj. dālderu. Tā kā budžeta bilance ir pozitīvs skaitlis, var teikt, ka Aizspogulijas valsts 2013. gadu noslēdza ar 4 milj. dālderu pārpalikumu. Aizspogulijas ieņēmumi samazinājās no 54 milj. dālderu 2013. gadā līdz 48 milj. dālderu 2014. gadā, izdevumiem nemainoties. Tādējādi 2014. gadu Aizspogulijas valsts noslēdza ar budžeta bilanci -2 milj. dālderu jeb ar 2 milj. dālderu budžeta deficītu.

Gads	Ieņēmumi (milj. dālderu)	Izdevumi (milj. dālderu)	Bilance (milj. dālderu)	Pārpalikums/Deficīts	Apjoms (milj. dālderu)
2013	54	50	4 (54 - 50)	Pārpalikums	4
2014	48	50	-2 (48 - 50)	Deficīts	2

2. tabula. Iedomātas valsts Aizspogulijas valsts budžeta bilance (milj. dālderu)